

Ny instansordning för va-målen

Betänkande av Va-nämndsutredningen

Stockholm 2011

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2011:53

Till statsrådet

Regeringen beslutade vid sitt sammanträde den 9 december 2010 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att analysera verksamheten vid Statens va-nämnd och utreda förutsättningarna för att de nya mark- och miljödomstolarna eller annan domstol jämte en eller flera länsstyrelser kan överta nämndens prövning enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster.

Statsrådet Stefan Attefall förordnade samma dag dåvarande ordföranden vid Statens va-nämnd Stefan Rubenson som särskild utredare för detta uppdrag.

Som experter i utredningen förordnades från och med den 15 februari 2011 rådmannen Anders Enroth, Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt, kanslirådet Ivar Frostenson, Socialdepartementet, chefsjuristen Lars-Ove Olsson, Länsstyrelsen i Värmlands län, chefsjuristen Germund Persson, Sveriges Kommuner och Landsting och kanslirådet Jens Wieslander, Justitiedepartementet.

Som sekreterare anställdes från och med den 15 december 2010 kammarrättsassessorn Ulla Jarnås.

Utredningen har antagit namnet Va-nämndsutredningen.

Härmed överlämnas betänkandet Ny instansordning för va-målen (SOU 2011:53).

Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i juni 2011

Stefan Rubenson

/Ulla Jarnås

Innehåll

Sammanfattning	9
Författningsförslag	13
1 Bakgrund	27
1.1 Utredningens uppdrag	27
1.2 Inrättande av mark- och miljödomstolar.....	28
1.2.1 Inledning	28
1.2.2 Bakgrund	29
1.2.3 Handläggningen i mark- och miljödomstolarna.....	34
1.3 Länsstyrelsernas roll i prövningsordningen	43
1.3.1 Enligt miljöbalken	43
1.3.2 Enligt vattentjänstlagen.....	44
1.3.3 Enligt plan- och bygglagen.....	45
2 Gällande ordning för va-målen	47
2.1 Lagen om Statens va-nämnd.....	47
2.2 Vattentjänstlagen	53
2.2.1 Va-lagstiftningens utveckling	53
2.2.2 2006 års lagstiftning.....	54
2.3 Målens fördelning i riket	60
3 Ny instansordning	65
3.1 Inledning.....	65
3.2 Gällande rätt.....	66

3.3	Överväganden.....	67
3.3.1	Yttranden från Va-nämnden till domstol eller länsstyrelse.....	69
3.3.2	Länsstyrelsen som första instans	69
3.3.3	Mark- och miljödomstolen som första instans och som överklagandeinstans.....	72
3.3.4	Särskilt om allmänförklarade anläggningar.....	75
4	Behovet av att ersätta bestämmelserna i lagen (1976:839) om Statens va-nämnd	77
4.1	Överväganden.....	77
4.1.1	Sammansättningen	77
4.1.2	Förhandling på välbelägen plats	78
4.1.3	Materiell processledning	79
4.1.4	Besiktning m.m.	80
4.1.5	Vittnen	80
4.1.6	Meddelande av beslut och överklagandehänvisning.....	80
5	Ändringar i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster	83
5.1	Inledning.....	83
5.2	Länsstyrelsens förelägganden	83
5.2.1	Gällande rätt.....	83
5.2.2	Överväganden.....	84
5.3	Avgifter och vattenavstängning.....	84
5.3.1	Avgifter.....	85
5.3.2	Vattenavstängning.....	87
5.4	Vite	88
5.4.1	Gällande rätt	89
5.4.2	Överväganden.....	89
5.5	Övriga mål	90
5.5.1	Gällande rätt	90
5.5.2	Överväganden.....	90
5.6	Rättegångskostnader	91
5.6.1	Gällande rätt	91

5.6.2 Överväganden	92
6 Betalningsförelägganden	93
6.1 Gällande rätt	93
6.2 Överväganden	94
7 Konsekvenser av utredningens förslag	95
8 Författningskommentar	101
8.1 Förslaget till ändring i rättegångsbalken	101
8.2 Förslaget till ändring i lagen (1991:852) om betalnings- föreläggande för fordringar i arbetstvister och fordringar som skall prövas av Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt	101
8.3 Förslaget till ändringar i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster	102
Bilagor	
Bilaga 1 Kommittédirektiv 2010:133	107
Bilaga 2 Exempel på avgjorda tvister i Statens va-nämnd	113

Sammanfattning

Utredningen har haft i uppdrag att undersöka om de uppgifter som Statens va-nämnd utför skulle kunna överföras till något annat prövningsorgan. Va-nämnden prövar alla typer av tvister enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) som kan uppkomma i förhållandet mellan en kommun eller en kommunal huvudman och en fastighetsägare eller annan brukare av en allmän anläggning för vatten och avlopp. Skälet till att låta någon annan myndighet ta över nämndens verksamhet skulle i huvudsak vara att Va-nämnden är en liten myndighet med få anställda och därmed sårbar i samband med förändringar i arbetsbelastningen och arbetskraftsbortfall i samband med sjukdom, föräldraledigheter och annan frånvaro.

Utredningen lämnar här ett förslag på hur de mål som Statens va-nämnd prövar, vid en avveckling av nämnden, skulle kunna föras över till landets länsstyrelser och Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt.

En stor del av ansökningarna till Statens va-nämnd avser avgifter såsom anläggnings-, bruks- och dagvattenavgifter. Till viss del utgörs dessa av mål där fastighetsägare eller andra brukare helt eller delvis motsätter sig avgiftsskyldighet som påförts dem enligt kommunala va-taxor. Utredningen föreslår att tvister om va-avgifter där fastighetsägare eller andra brukare är klaganden i fortsättningen ska prövas av länsstyrelserna i första instans och att länsstyrelsernas beslut får överklagas till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt. När en länsstyrelse har fattat beslut i ett överklagat vattenavstängningsärende får också detta beslut överklagas till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt.

Vad avser en länsstyrelses beslut att förelägga en kommun att tillgodose behovet av vattentjänster får kommunen överklaga beslutet till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt.

Avgiftsmål där va-huvudmannen kräver betalning samt övriga tvister enligt vattentjänstlagen prövas efter stämning av Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt i första instans. Den som för talan hos domstolen i stämningssmål ska betala ansökningsavgift. I fråga om obetalda avgifter kan va-huvudmannen ansöka om betalningsföreläggande hos kronofogden och efter bestridande begära att tvisten hänskjuts till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt.

Förslaget med att samtliga länsstyrelser skulle ges rätt att på talan av fastighetsägaren eller brukaren pröva påförda avgifter har valts för att de enskilda även i fortsättningen ska ha tillgång till ett relativt enkelt och billigt prövningsförfarande för den ärendetyp där de oftast klagar. Länsstyrelserna finns i varje län och det geografiska avståndet mellan fastigheten och prövningsinstansen blir godtagbart i den mån den enskilde behöver inställa sig personligen. Vidare behöver den enskilde inte heller betala någon ansökningsavgift för att få avgiftsskyldigheten prövad.

Att endast en domstol valts för att handlägga Va-nämndens mål beror på att det inte handlar om så många mål. Det är därför lämpligt att samla dessa mål på ett ställe eftersom domstolen då kan bygga upp och bibehålla kompetens inom rättsområdet. Med hela landet som upptagningsområde ligger Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt bäst till ur kommunikationssynpunkt.

En konsekvens av förslaget är att lagen (1976:839) om Statens va-nämnd (LSV) upphävs. Utredningen har analyserat i vilken mån bestämmelserna i denna lag motsvaras av befintliga regler i annan lagstiftning som lagen (2010:921) om mark och miljödomstolar, rättegångsbalken, ärendelagen (1996:242) och förvaltningslagen (1986:223) samt i vilka fall det krävs kompletteringar av lagstiftningen. Nödvändiga kompletteringar föreslås endast i vattentjänstlagen. Till vattentjänstlagen överförs även motsvarande bestämmelser om rättegångskostnader som finns i LSV.

Utredningen har sålunda funnit att redan nu gällande bestämmelser om sammansättningen i mark- och miljödomstolarna ger utrymme för va-teknisk kompetens och att rättegångsbalken och ärendelagen ger utrymme för sådan materiell processledning och förlikningsverksamhet som varit vanlig i Va-nämnden. Vad avser besiktning på plats eller hörande av personer bör även mark- och miljödomstolarnas regler passa för va-målen liksom bestämmelserna om meddelande av beslut, överklagande, protokollföring och delgivning av handlingar.

När det gäller lagen (1991:852) om betalningsföreläggande för fordringar i arbetstvister och fordringar som ska prövas av Statens va-nämnd föreslås som nyss framgått att de mål som i dag prövas av Va-nämnden i stället ska prövas av Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt.